

Uvod

III. gimnazija Osijek u listopadu je 2020. godine proslavila značajnu obljetnicu – sto pedeset godina rada škole i sto trideset godina postojanja školske zgrade. U tom su razdoblju prošle kroz mnoge društvene promjene (kapitalističko, socijalističko i tranzicijsko razdoblje te tri rata), kao i obrazovne reforme koje su se odrazile na njihov rad. Od samog početka djelovanja realne gimnazije (1870.) postoji nastavnička knjižnica, a godinu dana kasnije osniva se i učenička. Od šezdesetih godina prošlog stoljeća školska knjižnica ima zajedničku zbirku za učenike i nastavnike, što znači da je i učenicima dostupna stručna literatura, jednako kao nastavnicima.

Školska je knjižnica, kao i svaka druga knjižnica, organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe. Nabavlja, obrađuje, čuva i daje na korištenje građu radi zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih, informacijskih i stručnih potreba te cjeloživotnog obrazovanja svojih korisnika – učenika, nastavnika i drugih djelatnika škole. Budući da je ona knjižnica u sastavu, osim knjižničnom sustavu pripada i odgojno-obrazovnom kao neposredna podrška nastavnom proces i učenju na različite načine i iz različitih izvora. Uloga školske knjižnice mijenjala se razvojem gospodarstva i društva, posebno informacijskog. Pred nju se postavljaju novi zahtjevi koji prebacuju težište s prikupljanja i posudbe knjižnične građe na poučavanje temeljnih životnih kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje. Osim toga, od školske se knjižnice očekuje da bude ugodan prostor pogodan za razne aktivnosti; od najjednostavnije posudbe knjižnične građe do zahtjevnijih: provedbe radionica informacijske i medijske pismenosti, raznih kulturnih događanja, organizacije i provedbe projekata.

Školska knjižnica III. gimnazije Osijek, u skladu s navedenim, djeluje s misijom: osiguravanja dostupnosti knjižnične građe, omogućavanja pristupa informacijama i pružanja kvalitetne usluge svim korisnicima koje zadovoljavaju i obogaćuju njihove informacijske, komunikacijske, društvene i kulturne potrebe. Vizija knjižnice jest:

razvijati se kao informacijsko, obrazovno i kulturno središte škole koje, u ugodnom i sigurnom okruženju, pruža usluge svim dionicima škole, potiče i osigurava pravo na čitanje, slobodan pristup informacijama i cjeloživotno učenje. Slogan knjižnice preuzet je iz natječaja Noći knjige 2015. kojeg je osmislio zagrebački učenik Matrin Majcenović i glasi „Čitaj da ne ostaneš bez teksta“¹.

Pandemija korona virusa (COVID-19) početkom 2020. godine, dovela je do zatvaranja škola i njihovih knjižnica, što je utjecalo na potrebu novih načina zadovoljavanja korisničkih potreba. Školska knjižničarka okreće se stvaranju novih digitalnih materijala, istraživanju i predstavljanju dostupnih digitalnih izvora informacija na školskoj društvenoj mreži (Yammer) te mrežnim stranicama školske knjižnice (Knjižnica III. gimnazije Osijek <https://knjiznica3gimnazija.wordpress.com/> i Virtualna knjižnica III. gimnazije Osijek <https://sites.google.com/view/virtualnaknjiznicaiigimosijek/po%C4%8Detna-stranica>).

Kratka povijest III. gimnazije Osijek

III. gimnazija Osijek počela je djelovati 1. rujna 1992. godine reorganizacijom Centra za usmjereno obrazovanje "Braća Ribar" Osijek, pri čemu nastaju tri gimnazije: I., odnosno opća; II., jezična i III. prirodoslovno-matematička. Svojom odgojno-obrazovnom orijentacijom škola nastavlja djelovanje Gimnazije Braća Ribar, odnosno Muške realne gimnazije i ujedno postaje njihov pravni nasljednik.

Gimnazijsko je obrazovanje od 17. stoljeća bio „osnovni tip srednje naobrazbe koja je pružala opću naobrazbu, praktično znanje latinskog jezika i temelje za daljnje visoko obrazovanje.“² U Osijeku od 1.729. godine, s povremenim prekidima, djeluje isusovačka gimnazija kao latinska (humanistička) škola. Do promjena u gimnazijskom obrazovanju dolazi nakon 1850. kada austrijski ministar prosvjete grof Leo Thun daje Nacrt za organizaciju gimnazije i realnih škola i uvodi Osnovu za organizaciju austrijskih gimnazija³. Gimnazije od tada imaju osam razreda i nastavu na materinjem jeziku, kod nas

¹ Pobjednici natječaja za slogan Noći knjige!, 2015. URL: <https://cekapec.com/proglasenje-pobjednika-natjecaja-za-slogan-noći-knjige/> (2021-3-29)

² Sršan, Stjepan. Osječka gimnazija od 1729. do 1945. godine. // Gimnazije u Osijeku (1729. – 1995.) / urednici Julijo Martinčić, Milan Maceljski i Dubravka Hackenberger. Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, 1996., str. 15.

³ Isto, str. 20.

na hrvatskom, a latinski jezik se uči kao i ostali predmeti. Određeno je i da realne gimnazije obrazuju buduće obrtnike i pripremaju učenike za tehničke znanosti.

Osijek se tada razvija u važno gospodarsko središte Slavonije s brojnim obrtima, industrijom, trgovinama i bankama. Snažan gospodarski razvoj doveo je do potrebe da se mladići obrazuju iz područja tehničkih i prirodnih znanosti, odnosno stvorio preduvjet za osnivanje realne gimnazije. Gradska zastupstvo pokrenulo je taj postupak još 1862. godine, no do osnivanja realke dolazi tek osam godina kasnije zbog nedostatka finansijskih sredstava. Slavonski plemići: Ivan Kapistran Adamović, Khuen Hedervary, grof Julije Janković, Karlo pl. Mihanović i grofovi Ladislav i Petar Pejačević (slika 1), 1867. su godine osnovali zakladu za preustroj velike gimnazije u realnu. No Kraljevsko namjesničko vijeće predlaže osnivanje samostalne trogodišnje realne niže gimnazije, s čime se u konačnici složila gradska Glavna skupština i 1869. godine donosi odluku o osnivanju gimnazije. Grad zakladnicom (7. ožujka 1870.) određuje svoje obaveze prema realki koja počinje raditi 10. listopada 1870.⁴ Na značaj osnivanja i djelovanja realke ukazuje i to što u njezinu financiranju darovnicama sudjeluju i osječki gospodarstvenici. Oni, osim toga, zahtijevaju, a glavna skupština 1874. visokoj kraljevskoj zemaljskoj vlasti i podnosi predstavku „da izvoli malu realku podignuti na veliku i preuzeti ju među zemaljske zavode“⁵. Do 1874. godine je gimnazija djelovala kao niža, a tada prerasta u višu realku otvaranjem petog razreda. U gimnaziju s osam razreda pretvara se 1895. godine.

⁴ Radman, Ljuba. Povijesni pregled razvoja osječkih gimnazija. // Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000. / uredio Martinčić, Julijo. Zagreb, Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, 2001., str. 14-15.

⁵ Osvrt na prvih dvadesetpet godina Osječke realke 1870-1895. Osijek, 1895., str. 12.

Slika 1. Slavonski plemići

Nastava se održavala u nekoliko zgrada u Tvrđi.

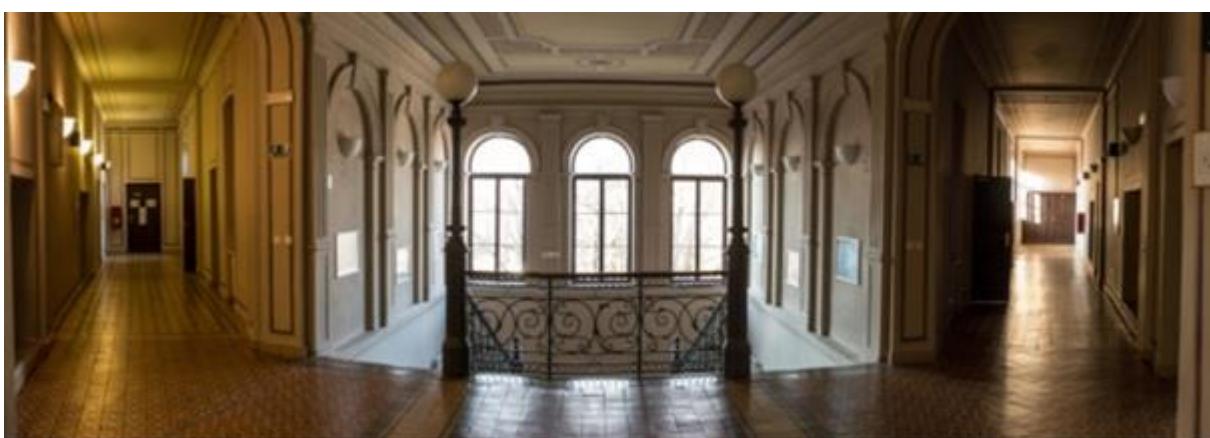
„Gradnjom posebne zgrade za realku zatezalo se je poglavito radi toga, što se interesirani faktori dugo ne mogahu složiti, gdje da se imade graditi. Pošto je pitanje o gradilištu konačno riješeno početkom god. 1888., podigao si je grad Osijek uz materijalnu pripomoć zemlje dostoju zgradu, u koju se zavod preseli 11. listopada 1890.“⁶

U njoj je i sada III. gimnazija Osijek (slika 2 i slika 3), koja je obnavljana i restaurirana od 2006. do 2009. godine. Od listopada 2018. godine škola se ubrzano klimatizira i oprema informacijsko-komunikacijskom tehnologijom za potrebe održavanja nastave.

⁶ Isto, str. 15.

Slika 2. Školska zgrada

Slika 3. Školska zgrada - 2. kat

U svom dugogodišnjem djelovanju gimnazija je prolazila kroz mnoge društvene promjene i obrazovne reforme. Kao realna gimnazija postoji do 1945., a Zakonom o osmogodišnjem obrazovanju (1950.) od osam razreda postaje četvero razredna, potom Zakonom o gimnazijama (1959.), koji uvodi obrazovne smjerove, postaje gimnazija s matematičko-prirodoslovnim i društveno-jezičnim smjerom. Samo opći smjer, kao Gimnazija „Braća Ribar“, ima od 1966. do 1976. kada Zakon o srednjem obrazovanju ukida gimnazije. Iduće godine, od 1. rujna s još dvije gimnazije (Gimnazija „Sara Bertić“ i Gimnazija „Božidar Maslarić“) ulazi u sastav Centra za usmjereno obrazovanje „Braća Ribar“.

Skupština općine Osijek donijela je 24. srpnja 1992. godine odluku o osnivanju I. gimnazije, II. gimnazije i III. gimnazije u Osijeku. Gimnazije su osnovane s datumom 1.

rujna 1992. godine. Nastava je počela 21. rujna 1992. zbog razrušenosti dijela zgrade u granatiranju Osijeka tijekom Domovinskog rata. „...zgrada i inventar škole pretrpjeli su velika oštećenja, tako da su dijelovi zgrade predstavljali opasnost za normalno odvijanje rada, a nastavna sredstva i pomagala ostala su neupotrebljiva.“⁷ Tijekom rata 1991.-92. i dijelom 1995. godine (kolovoz i rujan) škola je bila stacionar Hrvatske vojske.

III. gimnazije u Osijeku od Domovinskog je rata do rujna 2018., kada dolazi novi ravnatelj i kreće reforma obrazovanja Škola za život, bila izuzetno skromno opremljena. Tada se ubrzano nabavlja informacijsko-komunikacijska oprema potrebna za održavanje nastave i klimatiziraju učionice.

Gimnazija je tijekom dugogodišnjeg djelovanja davala široko opće obrazovanje. U njoj su radili mnogi ugledni profesori, samo neki od njih su: dr. Andrija Mohorovičić (geofizičar i meteorolog, po njemu je nazvan krater na Mjesecu i planetoid⁸) (slika 4⁹) , Jozza Ivakić (književnik), Vjekoslav Celestin (arheolog i muzeolog), dr. Rudolf Horvat (povjesničar), dr. Ferdo pl. Šišić (povjesničar), dr. Josip Bosendorfer (povjesničar), Adolf Waldinger (slikar), dr. Vladimir Varićak (matematičar), Ivan Kuria (Prelogov nastavnik Kemije), dr. Ivan Zoch i Josip Mencin (leksikografi, pokretači Hrvatske enciklopedije). Mnogi učenici postali su kasnije poznati stručnjaci, znanstvenici, umjetnici i sportaši. Ovdje navodimo samo neke: dr. Vladimir Prelog (kemičar, Nobelova nagrada za kemiju 1975.¹⁰) (slika 5¹¹), Dobriša Cesarić (književnik), dr. Antun Bauer (muzeolog), dr. Ive Mažuran (povjesničar), dr. Milutin Milanković (matematičar, geofizičar, astronom, po njemu su nazvani krateri na Mjesecu i Marsu te planetoid¹²), dr. Danilo Blanuša (matematičar i fizičar), dr. Stjepan Babić (jezikoslovac), dr. Viktor Žmegač (književni teoretičar, germanist, muzikolog).

⁷ III. gimnazija Osijek: spomenica. Osijek, 1992., str. 5.

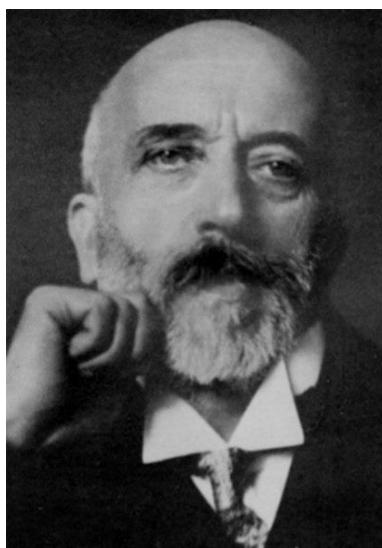
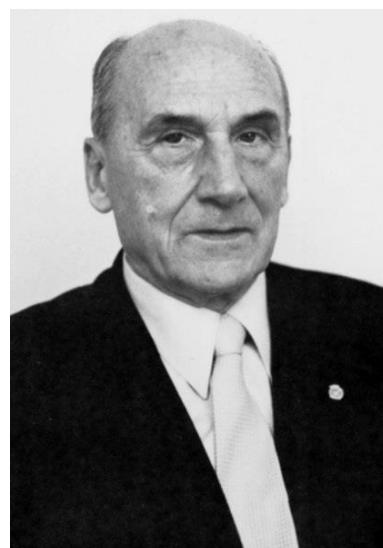
⁸ Mohorovičić, Andrija // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav krleža, 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=41535> (2021-3-29)

⁹ Isto.

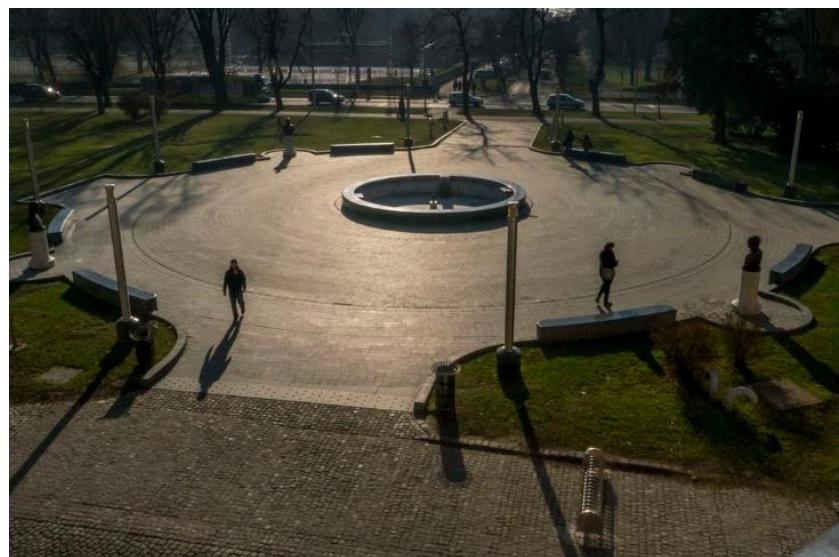
¹⁰ Prelog, Vladimir // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav krleža, 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50139> (2021-3-29)

¹¹ Isto.

¹² Milanković, Milutin // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav krleža, 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40815> (2021-3-29)

Slika 4. Andrija Mohorovičić**Slika 5. Vladimir Prelog**

O značaju gimnazijskog obrazovanja, pa tako i *III. gimnazije Osijek*, za znanstveni i ekonomski razvoj Hrvatske govore i 2006. godine, na inicijativu *Družbe Braće Hrvatskog Zmaja*, izgrađen Rondel velikana učenika gimnazije u Osijeku (slika 6¹³), te 2011. godine, povodom sto pedeset godina postojanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u ulazu III. gimnazije Osijek postavljena Spomen ploča posvećena članovima HAZU - učenicima i nastavnicima Gimnazija u Osijeku (slika 7¹⁴).

Slika 6. Rondel velikana učenika gimnazije u Osijeku

¹³ Rondel velikana, 2014. URL: <https://oskultura.com/2014/06/12/rondel-velikana/> (2021-3-29)

¹⁴ Jurić, Hrvoje. Otkrivanje spomen ploče u III. gimnaziji Osijek. Osijek031.com: Osijek uz šalicu kave. 2011. URL: http://www.osijek031.com/osijek.php?topic_id=34905 (2021-3-29)

Slika 7. Spomen ploča posvećena članovima HAZU - učenicima i nastavnicima Gimnazija u Osijeku

Knjižnica od 1870. do 1991.

Od samog početka djelovanja realke (1870.) postoji nastavnička knjižnica, a godinu dana kasnije osniva se i učenička. Tada su za voditelje knjižnice zaduživani ugledni profesori. U Osvrtu na prvih dvadesetpet godina osječke realke 1870-1895. navodi se da učiteljska knjižnica broji 962 djela¹⁵. Knjižnična zbirka popunjavala se poklonima i kupnjom. Knjige se za nastavničku knjižnicu, kao i ostala učila, kupuju iz redovnih sredstava škole, a za učeničku iz prinosa učenika. Pred II. svjetski rat, na kraju 1939.-40. školske godine, nastavnička je knjižnica imala 2183 knjige, a učenička 4200 naslova, 4795 primjeraka¹⁶ (slika 8). Veliki dio zbirke je u ratu oštećen zbog čestih selidbi. Krajem rata je nastavnička knjižnica svedena na samo 1838, a učenička 2191 knjigu, što je vidljivo iz Izvještaja za školsku godinu 1946.-47. u kojoj je za nastavničku knjižnicu kupljeno 359, a za učeničku 514 knjiga¹⁷ (slika 9).

¹⁵ Osvrt na prvih dvadesetpet godina Osječke realke 1870-1895. Osijek, 1895., str. 39.

¹⁶ Izvještaj za školsku godinu 1939-40. Osijek: Muška realna gimnazija u Osijeku. 1940., str. 41-42.

¹⁷ Izvještaj za školsku godinu 1946.-47. Osijek: Prva gimnazija (muška) - Osijek. 1947., str. 22.

The table provides a detailed breakdown of the library's collection by subject and language. It includes columns for the number of books in each category, the percentage of books in Cyrillic script, and the percentage of books in Latin script.

Broj učenika i odstotak u Odstoku	Učenici koji posjećuju školu	Broj učenika u Odstoku	Broj prečitanih knjiga u Odstoku		Djelatnost na učeničkoj knjizi
			Broj učenika izrazito u čitateljima	Broj učenika izrazito u čitateljima	
a	38	—	217	—	6
b	32	—	225	—	8
c	15	20	64	139	8
d	10	12	46	56	5
ila	30	—	285	—	9
ib	28	—	256	—	9
c	25	2	167	19	7
d	26	16	205	116	8
illa	32	—	306	—	9
b	37	—	270	—	8
c	31	13	233	105	8
d	21	21	149	160	7
Vla	35	—	238	—	7
b	34	—	310	—	9
c	25	9	147	33	5
d	21	10	188	42	6
Va	26	—	1	101	7
b	13	6	62	54	6
c	9	6	70	50	8
Vla	8	5	107	15	10
b	16	4	209	34	12
Vila	11	4	57	30	6
b	15	4	132	24	8
Villa	27	2	606	29	25
b	17	1	221	10	13
Svega	582	136	5179	923	9

Učenici se štuhaju u drugim knjižnicama, a naročiti knjižnicom Dalmatik prosvjetnog društva »Prosvjeta«, na ovaj Brod, a neki razred imali su i svoje razredne knjižnice za koje su sami nabavljali knjige.

KNJIZNICA SKOLSKIH UDŽBENIKA
Knjižničar: Ljudevit ČM, profesor

Ova knjižnica broj 726 udžbenika novih izdanja. Nove knjige nisu nabavljene. Knjižnica se stuhlo 78 učenika, kojima je dano za upotrebu 330 udžbenika.

Slika 8. Stanje knjižnične zbirke pred II. svjetski rat

The table provides a detailed breakdown of the library's collection by subject and language. It includes columns for the number of books in each category, the percentage of books in Cyrillic script, and the percentage of books in Latin script.

Broj učenika i odstotak u Odstoku	Učenici koji posjećuju školu	Broj učenika u Odstoku	Broj prečitanih knjiga u Odstoku		Djelatnost na učeničkoj knjizi
			Broj učenika izrazito u čitateljima	Broj učenika izrazito u čitateljima	
a	2705	514	104	104	Učenici se štuhaju u drugim knjižnicama, a naročiti knjižnicom Dalmatik prosvjetnog društva »Prosvjeta«, na ovaj Brod, a neki razred imali su i svoje razredne knjižnice za koje su sami nabavljali knjige.
b	2197	—	—	—	Nastavnica knjižnica
c	2197	—	—	—	Knjižničar: Bogner Ivo, profesor.
d	2197	—	—	—	Na kraju školske godine imala je biblioteku 2705 knjiga. Od toga je u toku ove školske godine nabavljeno 514 knjiga. Učenici viših razreda pročitali su ove škol. godine 2023 knjige.
ila	2197	—	—	—	Nastavnička knjižnica
ib	2197	—	—	—	Knjižničar: Askočenski Pavle, profesor.
c	2197	—	—	—	Nastavnica knjižnica ove škole za vrijeme protunarodnih režima doživjela je mnoge promjene. Za vrijeme banovine Hrvatske procinjena je od »sumnjičivih« knjiga, za »N. D.« proveleno je čišćenje svih knjiga, pisanih cirilicom. Uzalud je pok. prof. Šprem nastojao na sve moguće načine spasiti, što se još moglo, ali sve je bilo uzalud. Cak i Vujaklijan »Rečnik stranih reči« morao je biti izbačen. Uslijed te borbe pok. Franjo Šprem, koji je prvi sastavio moderni kartoteku te biblioteke, umro je 1943. godine. Njegov naslijednik prof. Pavle Askočenski naslijedio je same seobe. Po naredjenju okupacionih vlasti bile su vršene seobe preko noći, a u roku od 12 sati, iz sobe u sobu, iz zgrade u zgradu. Svega je bilo izvršeno 4 seobe. Za vrijeme tih seoba mnoge su knjige nestale, a mnoge su oštećene.
d	2197	—	—	—	Poslijе oslobođenja određena je nova samostalna prostorija za biblioteku, upravljene su police, a u toku ove školske godine zavedene su ave knjige u katalog i uredena je kartoteka. Sada biblioteka ima 2197 knjiga, od toga je poslijе oslobođenja nabavljeno 359 knjiga.
ila	2197	—	—	—	U toku ove školske godine 56 čitalaca pročitalo je 389 knjiga.
ib	2197	—	—	—	Biblioteka prima ove časopise: Pedagoški rad, Savremena škola, Popotnik, Narodna prosvjeta, Naša književnost, Nauka i tehnika, Letopis maticе srpske, Jugoslavija i S.S.R., Zdravlje zdravila, Fiskultura, Priroda, Glasnik matematičko-fizički i astronomski. Povremeno se nabavlja i sovjetski ilustrirani časopis Aganjok. Svi ovi časopisi izloženi su u zbornici na upotrebu drugovima nastavnicima.
c	2197	—	—	—	Nastavnici zbor o svom trošku nabavljaju dnevnički »Borbu«, koja je također u zbornici izložena na upotrebu nastavnicima.
d	2197	—	—	—	22

Slika 9. Stanje knjižnične zbirke nakon II. svjetskog rata

Odvojena knjižnična zbirka zadržala se do šezdesetih godina kada postaje jedinstvena tako da i nastavnici i učenici mogu koristiti svu knjižničnu građu. Nova knjiga inventara jedinstvene zbirke Gimnazije „Ivo Lola Ribar“ (kasnije „Braća Ribar“) vodi se od 13. listopada 1962. godine. Do kraja 1978. godine knjižnica je imala 12.755 evidentiranih knjiga. Knjige iz knjige inventara Muške realne gimnazije na njemačkom jeziku, pisane gothicom ili latinicom nisu reinventarizirane, niti korištene, nego su smještene na visoke police pod sam strop prostorije, a dio u kutije koje su odnesene u podrum. Tamo je ostao do prve revizije knjižnice 2003. godine, kada je ustanovljeno da je dio knjiga uništen zbog loših uvjeta smještaja.

Ujedinjenjem triju osječkih gimnazija u Centar za usmjereni obrazovanje „Braća Ribar“ Osijek 1978. godine ujedinjuju se i njihove knjižnice te se počinje voditi nova knjiga inventara. Knjižnica vremenom prerasta u bibliotečno informacijski centar čiji je voditelj mr. Ljuba Radman, a uz profesore se upošljavaju i stručne osobe. Od osnutka CUO-a, kada se u srednjoškolsko obrazovanje umjesto gimnazija uvode smjerovi, školuju se knjižničari koji u školskoj knjižnici obavljaju stručnu praksu. Knjižnica se širi u cijelo lijevo prizemno krilo zgrade. Osim dvije prostorije za smještaj građe u otvorenom pristupu i za posudbu, ima i nekoliko čitaonica: profesorsku, učeničku s referentnom zbirkom i dvije za individualni rad s AV-građom.

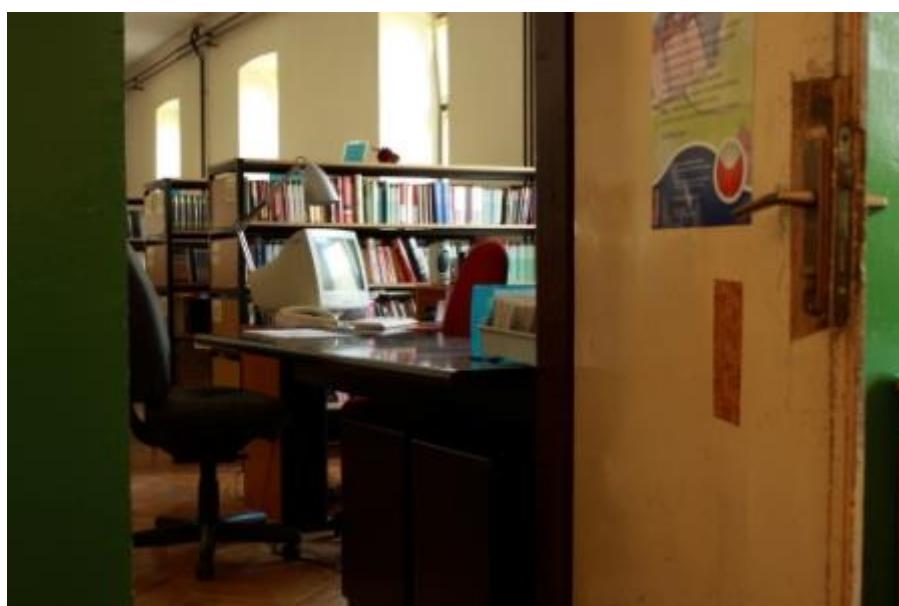
Dijeljenjem CUO-a 1992. godine na tri gimnazije, dijeli se i knjižnica, tako da svaka škola ima svoju knjižnicu.

Knjižnica se danas nalazi u tri prostorije koje su pripadale knjižnici CUO-a: čitaonica-učionica, prostorija s građom u slobodnom pristupu, posudbu i prostorom za rad knjižničarke, mala čitaonica s referentnom zbirkom; ukupno 133 m². Prostor knjižnice je, kao i ostatka škole bio u prilično lošem stanju, vlažan i zapušten s neodgovarajućim namještajem (slika 10 i 11).

Slika 10. i 11. Zapušten i vlažan prostor

Škola i njezina knjižnica od rujna su 2006., zbog obnove zgrade, bile smještene u bivšoj vojarni (slika 12), sada kampusu osječkog Sveučilišta. U svoju zgradu vratili smo se tek u kolovozu 2009. godine zbog restauratorskih radova na unutrašnjosti zgrade budući da je škola smještena u Tvrđi, dijelu grada koji pripada zaštićenoj kulturnoj baštini. Knjižnica je ponovo preseljena (slika 13) uz pomoć bivših učenica koje su volontirale, provedena je revizija i knjige su smještene na nove police (slika 14).

Slika 12. U vojarni

Slika 13. Preseljena knjižnica

Slika 14. Nove police

Knjižničnu zbirku čine knjige naslijeđene iz knjižnice Gimnazije „Braća Ribar“ (slika 15), trećina knjiga nabavljenih u vrijeme postojanja knjižnice CUO „Braća Ribar“ i knjige nabavljene kupnjom ili poklonima za knjižnicu III. gimnazije Osijek.

			Vrednost			NAPOMENA
1.	Andrić Ivo časopis časopis	1925	600	100,15	antropologija	otpisano 31.1.1995. Gajec obrisano 31.1.1995. Gajec obrisano 31.1.1995. Gajec
2.	Andrić Ivo časopis časopis	1925	500	500		
3.	Andrić Ivo o vremenu	1926	300	300		
4.	Andrić Ivo u vremenu	1926	300	300		
5.	Andrić Ivo časopis	1926	300	300		
6.	Andrić Ivo časopis	1926	150	150		
7.	Andrić Ivo časopis	1926	50	50		
8.	Andrić Ivo časopis	1926	350	350		
9.	Andrić Ivo časopis	1926	220	220		
10.	Andrić Ivo časopis	1926	300	300		
11.	Andrić Ivo časopis	1926	300	300		
12.	Andrić Ivo časopis	1926	300	300		
13.	Andrić Ivo časopis	1926	500	500		
14.	Andrić Ivo časopis	1926	50	50		
15.	Andrić Ivo časopis	1926	50	50		
16.	Andrić Ivo časopis	1926	50	50		
17.	Andrić Ivo časopis	1926	50	50		
18.	Andrić Ivo časopis	1926	50	50		
19.	Andrić Ivo časopis	1926	400	400		
				4.620		

Slika 15. Knjiga inventara Gimnazije „Braća Ribar“

Revizijom 2003. godine utvrđeno je da ima 8.702 primjerka iz Gimnazije „Braća Ribar“, a da se ne može utvrditi točan broj knjiga preuzetih iz knjižnice CUO-a budući da nema zapisnika niti knjige inventara. Knjige preuzete iz Gimnazije „Braća Ribar“ dijelom su otpisane prema različitim kriterijima, najvećim dijelom jer su bile trajno oštećene, odnosno uništene vlagom i glodavcima, iz razloga što su bile smještene u kutijama u vlažnom podrumu škole. Dio knjiga pripadao je zaštićenoj kulturnoj baštini pa ih je preuzela Gradska i sveučilišna knjižnica jer u školi nije bilo mesta niti mogućnosti za njihov pravilni smještaj i zaštitu. One knjige koje su ranijeg datuma izdavanja i još se mogu koristiti reinventarizirane su. U inventuri za 2020. godinu ustanovljeno je da knjižnica posjeduje ukupno 12.905 primjeraka knjižnične građe. Od toga su 12.294 knjige i 609 primjeraka neknjižne građe (audio i video CD, CDR, VHS).

Sva knjižnična građa, osim časopisa, tehnički je i stručno obrađena. Prvobitno se knjiga inventara vodila ručno, a katalogizacija u knjižničnom računalnom programu

CROLIST. Posudba se obavljala s pomoću članskih iskaznica i knjižnih listića. U knjižni listić rukom se upisivao datum posudbe i broj iskaznice, a potom bi se odložio u radni stol s pretincima (slika 16). U iskaznicu datum posudbe, signatura i inventarni broj te datum vraćanja knjige.

Slika 16. Posudba pomoću kataložnih listića

Budući da je besplatna inačica programa CROLIST uključivala samo modul katalogizacije, ali bez mogućnosti skupne ili preuzimanja gotovih zapisa i *online* pretraživanja kataloga (mogli su se samo ispisati kataložni listići), odustaje se od rada u njemu. Od 2005. godine koristi se knjižnični računalni program MetelWin, koji omogućava potpuno knjižnično poslovanje. Za sada se koristi za inventarizaciju, katalogizaciju, predmetnu obradu, upis članova, posudbu knjižnične građe i statističko praćenje posudbe. Tako je omogućeno *online* pretraživanje kataloga kojem se može pristupiti s

nekoliko mjesa: mrežnih stranica škole (<http://gimnazija-trecaos.skole.hr/skola/knjiznica/>) i školske knjižnice (<https://knjiznica3gimnazija.wordpress.com/o-knjiznici/on-line-katalog/>) te skupnog kataloga Metelgrad (<https://library.foi.hr/skupni/>). Pretraživati je moguće po: autoru, naslovu, stručnoj skupini, predmetnici (ključnoj riječi), izdavaču, vrsti građe.

Velik je problem knjižnice neredovno financiranje. Škola u proračunu uopće nema stavku za opremanje knjižnice; ni građom ni opremom. Osnivač, Osječko-baranjska županija, tek od 2018. godine uplaćuje školi 3,00 kn po učeniku za nabavu obavezne lektire. Tako je tim sredstvima u tri godine kupljeno 57 primjeraka. Ministarstvo znanosti i obrazovanja također ima obavezu financiranja školskih knjižnica, no ni ono to ne čini redovno. Osim toga, nisu poznati kriteriji prema kojima će se, niti kada će se isplatiti sredstva za nabavu građe. Školska se knjižnica od 1995. godine financirala gotovo isključivo prihodima ostvarenim naplatom zakasnine, nekim projektima i poklonima. Školske godine 2019.-20. privremeno se obustavlja naplata zakasnine zbog neredovnog rada knjižnice uzrokovanih štrajkom prosvjetnih djelatnika i posebnim uvjetima rada škola u proljeće (*lockdown*) i jesen (*online* nastava) 2020. uzrokovanih pandemijom korona virusa.

Školska knjižnica opremom uopće ne zadovoljava Standard¹⁸ budući da je stara oprema (dva računala za korisnike, televizor, video rekorder i CD player) rashodovana na inventuri za 2020. godinu. Ostala je novija oprema za knjižnično poslovanje (prijenosno računalo i multifunkcionalni uređaj) te fotoaparat i kamera nabavljeni sredstvima iz međunarodnog projekta još 2008. godine. U čitaonici-učionici, u kojoj se zbog uvjeta uzrokovanih pandemijom korona virusa neprestano održava nastava, nabavljeno je novo prijenosno računalo uz već postojeći projektor (također nabavljen sredstvima iz projekta provedenog 2011.). U planu je nabava velikog interaktivnog zaslona i klimatizacija same knjižnice. Čitaonica-učionica klimatizirana je 2019.-20. školske godine.

Knjižnicu od rujna 1994. vodi diplomirana knjižničarka s punim radnim vremenom. Odlukom Ministarstva prosvjete i športa sljedeće je godine, zbog veličine knjižnične zbirke i potrebe za duljim radnim vremenom knjižnice u gimnaziji, odobreno dopunskih deset sati rada pomoćnoga knjižničara na koje se raspoređuju profesori koji su

¹⁸ Standard za školske knjižnice. 2000., čl. 24. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (2021-3-29)

tehnološki višak, odnosno imaju manjak sati nastave do punog radnog vremena. Iako je tom odlukom produljeno radno vrijeme, nedostatak joj je što nije omogućeno zapošljavanje stručne osobe. Kako se iz godine u godinu mijenja stanje tehnološkoga viška, nekada je to osoba koju treba obučavati za osnovne knjižnične poslove ili nema nikoga. Tako se od 2004. gubi mogućnost cjelodnevnoga rada knjižnice te je ona otvorena u samo šest sati dnevno.

Od školske godine 2009.-10. radno vrijeme knjižnice je od ponedjeljka do petka od 9 do 15 sati. Tako je objema nastavnim smjenama (prva počinje u 7 sati i završava u 13 kada počinje druga smjena i traje do 19 sati) omogućeno svakodnevno posjećivanje knjižnice. Učenici su se u razgovoru sa školskom knjižničarkom često izjašnjavali da im je potrebno dulje radno vrijeme knjižnice, posebno korištenje čitaonice u kojoj bi mogli provoditi slobodno vrijeme ili vrijeme između nastave i neke izvanškolske aktivnosti. Od Ministarstva znanosti i obrazovanja se u više navrata tražilo zapošljavanje još jednog knjižničara s pola radnog vremena zbog veličine zbirke (22 primjerka knjiga po učeniku, Standard propisuje najmanje 12) i broja razreda (26, Standard propisuje najmanje 13 za puno radno vrijeme knjižničara) iznad propisanih Standardom za školske knjižnice¹⁹, u kojima se provodi knjižnično-informacijsko obrazovanje. Zapošljavanje još jedne osobe omogućilo bi da školska knjižnica bude otvorena devet sati dnevno i veću raznovrsnost usluga.

Odgojno-obrazovna uloga knjižnice III. gimnazije Osijek

IFLA-ine smjernice za školske knjižnice naglašavaju odgojno-obrazovnu ulogu školskih knjižnica:

„Cilj svih školskih knjižnica je stvaranje informacijski pismenih učenika koji su odgovorni i savjesni članovi društva. Informacijski pismeni učenici su sposobni, znaju samostalno učiti te su svjesni svojih informacijskih potreba i aktivno se uključuju u svijet ideja. Vjeruju u svoju sposobnost rješavanja problema te znaju kako pronaći relevantne i pouzdane informacije. Sposobni su koristiti tehnološke alate za pristup informacijama te prenijeti naučeno. Dobro se snalaze u situacijama kada postoji više odgovora ili nijedan. Održavaju

¹⁹ Isto, čl. 15. i 17.

visok standard svog rada i stvaraju kvalitetne proizvode. Informacijski pismeni učenici su fleksibilni, mogu se prilagoditi promjeni te funkcionirati samostalno i u grupi.“²⁰

Školska knjižnica je podrška svim sudionicima i cjelokupnom odgojno-obrazovnom procesu: nastavi, izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Ona je informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole, mjesto razvoja osobnog i kulturnog identiteta prvenstveno učenika, nastavnika i ostalih djelatnika škole. Ključna je poveznica stjecanja i ostvarivanja temeljnih kompetencija cjeloživotnog učenja (znanja, vještina i stavova potrebnih za osobni razvoj, uključivanje u društvo i zapošljavanje) s međupredmetnim sadržajima u školskom kurikulumu. Raznim aktivnostima potiče učenike na samostalno istraživanje, uporabu svih izvora znanja na različitim medijima te ima temeljnju ulogu u učenju učenja i osposobljavanja učenika za cjeloživotno učenje. Time pridonosi, ako ne razvoju svih osam temeljnih kompetencija, razvoju komunikacije na materinjem jeziku, stranim jezicima, digitalne kompetencije, učiti kako učiti, socijalne i građanske kompetencije te kulturne svijesti i izražavanja.

Provedbom timske nastave i radionica korelacije raznih sadržaja s međupredmetnim temama (Građanski odgoj, Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, Zdravlje) učenici se potiču na aktivno sudjelovanje u promišljanju neke teme i razvijaju svoje kompetencije. Kroz taj oblik rada često se organizira i učenje povezivanjem nastavnih sadržaja s osobnim iskustvom i razmišljanjima (iskustveno učenje). Najčešći oblik rada je rad u paru ili manjoj skupini pri čemu je naglasak na komunikaciji kojom se vježba suradnja, promišljanje i kontrola ponašanja, suočavanje, planiranje, te snalaženje u raznim situacijama. Osim komunikacije vježba se čitanje s razumijevanjem i izdvajanje važnijih od manje važnih informacija te uporaba raznih digitalnih alata. Neke od provedenih radionica su: suradničko čitanje pripovijetke Marka Twaina Dnevnik Adama i Eve, Volim ili moram čitati, Ljubavna poezija na sav glas (slika 17), Goranovo proljeće (slika 18), Obitelj i ja, Stablo želja i potreba, Ljudska prava, Ako je na internetu je li istinito?, Prehrambene navike, Molba za posao, Pisanje životopisa.

²⁰ Međunarodna federacija knjižničnih udruga i institucija. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2016., str. 10. URL: <http://www.husk.hr/hdoc/Smjernice.pdf> (2020-6-12)

Slika 17. Ljubavna poezija na sav glas

Slika 18. Goranovo proljeće

Timsku nastavu je teže organizirati i provesti budući da neki nastavnici nisu skloni da se netko drugi, pogotovo knjižničarka, upliće u njihov način rada. Ostali su razlozi: veća zahtjevnost u pripremi materijala za rad, hodograma nastavnog sata, nedovoljno vremena za obradu nekih tema u satnici pojedinog predmeta, raspored sati koji je često u suprotnosti s radnim vremenom knjižničarke koja ili dolazi ranije ili ostaje dulje na poslu. Neki od održanih sati su: Cervantes i Shakespeare u kritikama (čitanje stručnog teksta, Hrvatski jezik i književnost), Etika u istraživanjima (čitanje stručnog teksta, Psihologija), Priručnici (istraživanje tiskanih i elektroničkih izvora, vrednovanje informacija, Hrvatski jezik i književnost), Metilji (istraživanje tiskanih i elektroničkih izvora, vrednovanje

informacija, Biologija), Periodički sustav elemenata (istraživanje tiskanih i elektroničkih izvora, Kemija).

Školski projekti su česti oblik rada s učenicima. Prvo su se pokrenuli prije dvadesetak godina u školskim knjižnicama iz kojih su se proširili na izvannastavne sadržaje, a potom i na samu nastavu. Specifično za takav način rada s korisnicima je poticanje samostalnog istraživanja, pretraživanje i vrednovanje informacija, predstavljanje postignutih rezultata i samovrednovanje. Projektom se usporedno poučava istraživačke metode, informacijska pismenost, povezivanje sadržaja iz različitih predmeta, planiranje vremena i resursa te vještine prezentacije. Školska knjižničarka je vrlo često u ulozi voditelja projekta, a nekada suradnica u projektu. Vodila je školske projekte obilježavanja Međunarodnog mjeseca školskih knjižnica: Različite sredine – ista shvaćanja (2002.), Rušenje barijera (2003.) i Čitanje na javnim mjestima (2004.). Ti su projekti uskoro prešli na županijsku razinu pa su u njima sudjelovale i ostali srednjoškolski knjižničari sa svojim učenicima: Otkrij avanturu! (2005.), Čitati, znati, djelovati (2006.), Učenje osnaženo tvojom knjižnicom (2007.), Pismenost i učenje u twojoj školskoj knjižnici (2008.). Na školskoj razini knjižničarka vodi projekte Slikaj se, Europo! (povodom ulaska RH u EU, financiran natječajem zaklade Slagalica) (slika 19) i obilježavanja Noći knjige: Biblija – temelj zapadne kulture (2013.), Govorimo Matoša (2014.), Knjiga i film (2015.), Renesansna matineja (2016.), Od korica do korica zaslona (2018.) (slika 20), Knjige koje su mijenjale svijet (2020.).

Slika 19. Slikaj se, Europo!

Slika 20. Od korica do korica zaslona

Budući da se u III. gimnaziji Osijek provode školski projekti vezani uz mnoge predmete, uključuje se i u njihovu provedbu: Renesansa, 100 godina HNK, Tragom nobelovaca Ružičke i Preloga, 25 godina državnosti, Noć matematike, Tjedan svemira, 150 godina III. gimnazije Osijek, dva Erasmus+ projekta i druge. Povodom velike obljetnice škole izradila je virtualnu izložbu u digitalnom alatu Emaze 150 godina knjižnice III. gimnazije Osijek dostupnu na poveznici <https://www.emaze.com/@AOWFQZQOR/iii-gimnazija-osijek> i video filmove o međunarodnim projektima. Knjižničarka je osim školskih projekata vodila i projekte međunarodne suradnje škola: Upoznajmo Kopački rit i Neuesidler See (2009.), Secesijska baština (2010.) i sudjelovala u Učinimo svoj svijet nenasilnim i mirnim mjestom življenja (2011.), Ne želim biti kap, nego želim biti slap! (2015.) (slika 21), Svi za prirodu, priroda za sve (2020.-22.) i Introducing academic orientation and changing prejudice (2020.-22.).

Slika 21. Ne želim biti kap, nego želim biti slap!

Osim neposrednog rada s učenicima i suradnje s nastavnicima, školska knjižničarka priprema digitalne materijale za nastavu i sate razrednog odjela.

U knjižnici III. gimnazije Osijek su brojni studenti Knjižničarstva, kasnije Informatologije, obavljali studentsku stručnu praksu, a nekoliko knjižničarki je odradilo pripravnički staž, bilo da su zaposlene u nekoj školskoj knjižnici ili su bile polaznice programa stručnog osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa, sada mjere pripravnštva.

Kulturna i javna djelatnost: književni susreti (slika 22), uređenje panoa (slika 23), tematske i prigodne izložbe, organizacija posjeta Međunarodnom sajmu knjiga INTERLIBER; u službi je odgojno-obrazovne djelatnosti budući da razvijaju u svojih korisnika svijest o vrijednostima nacionalne kulture, posebno jezika, umjetnosti i znanosti, te vrijednosti multikulturalnosti potičući duhovno ozračje škole i životne sredine.

Zaključak

III. gimnazija Osijek i njezina knjižnica postoje već sto pedeset godina. Prošle su kroz mnoge društvene promjene (kapitalističko, socijalističko i tranzicijsko razdoblje te tri rata) i obrazovne reforme koje su se odrazile na njihov rad.

Slika 22. Književni susret s Mirom Gavranom

Slika 23. Izložba Heraldika

Školska knjižnica je knjižnica u sastavu pa pripada knjižničnom i odgojno-obrazovnom sustavu kao neposredna podrška nastavnom procesu i učenju na različite načine i iz različitih izvora. Misija školske knjižnice je osigurati dostupnost knjižnične građe, omogućiti pristup informacijama i pružati kvalitetne usluge svim korisnicima koje zadovoljavaju i obogaćuju njihove informacijske, komunikacijske, društvene i kulturne potrebe. Izgradnjom knjižnične zbirke, odgojno-obrazovnom te aktivnostima kulturne i

javne djelatnosti nastoji se ostvariti vizija knjižnice: razvijati se kao informacijsko, obrazovno i kulturno središte škole koje, u ugodnom i sigurnom okruženju, pruža usluge svim dionicima škole, potiče i osigurava pravo na čitanje, slobodan pristup informacijama i cjeloživotno učenje.

Uloga školske knjižnice mijenjala se razvojem gospodarstva i društva, posebno informacijskog. Pred nju se postavljaju novi zahtjevi koji prebacuju težište s prikupljanja i posudbe knjižnične građe na odgojno-obrazovnu djelatnost usmjerenu na poučavanje temeljnih životnih kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje. Raznim aktivnostima (radionicama, nastavnim satima, projektima) knjižnica potiče učenike na samostalno istraživanje, uporabu svih izvora znanja na različitim medijima kreativnost, kritičko mišljenje i javno izražavanje.

Novi uvjeti rada u uvjetima povezanim s pandemijom korona virusa (COVID-19) početkom 2020. godine odrazili su se i na rad škola i školskih knjižnica koje dijelom rade online, a dijelom s korisnicima u ograničenom obimu. Školska knjižničarka se okreće stvaranju novih digitalnih materijala, istraživanju i predstavljanju dostupnih digitalnih izvora informacija na školskoj društvenoj mreži (Yammer) te mrežnim stranicama školske knjižnice (Knjižnica III. gimnazija Osijek i Virtualna knjižnica III. gimnazije Osijek) kako bi svojim učenicima olakšala pristup djelima obavezne lektire i svim zainteresiranim korisnicima pristup informacijama.

Izvori

Izvještaj za školsku godinu 1939-40. Osijek: Muška realna gimnazija u Osijeku. 1940.

Izvještaj za školsku godinu 1946.-47. Osijek: Prva gimnazija (muška) - Osijek. 1947.

Jurić, Hrvoje. Otkrivanje spomen ploče u III. gimnaziji Osijek. Osijek031.com: Osijek uz šalicu kave. 2011. URL: http://www.osijek031.com/osijek.php?topic_id=34905 (2021-3-29)

Međunarodna federacija knjižničnih udruga i institucija. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2016. URL: <http://www.husk.hr/hdoc/Smjernice.pdf> (2020-6-12)

Milanković, Milutin // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40815> (2021-3-29)

Mohorovičić, Andrija // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=41535> (2021-3-29)

Osvrt na prvih dvadesetpet godina Osječke realke 1870-1895. Osijek. 1895.

Pobjednici natječaja za slogan Noći knjigel, 2015. URL: <https://cekape.com/proglasenje-pobjednika-natjecaja-za-slogan-noci-knjige/> (2021-3-29)

Prelog, Vladimir // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50139> (2021-3-29)

Radman, Ljuba. Povijesni pregled razvoja osječkih gimnazija. // Gimnazije u Osijeku: ravnatelji, profesori i maturanti 1729. – 2000. / uredio Martinčić, Julijo. Zagreb, Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, 2001. Str. 9-36

Rondel velikana, 2014. URL: <https://oskultura.com/2014/06/12/rondel-velikana/> (2021-3-29)

Sršan, Stjepan. Osječka gimnazija od 1729. do 1945. godine. // Gimnazije u Osijeku (1729. – 1995.) / urednici Julijo Martinčić, Milan Maceljski i Dubravka Hackenberger. Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, 1996. Str. 15-26

III. gimnazija Osijek: spomenica. Osijek, 1992.

Standard za školske knjižnice. 2000. URL: www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2000/0698.htm (2021-3-29)